

Smag på landskabet i Ringkøbing Skjern Kommune

– Naturhandleplan for Skjern Østeng ved Trykkerivej

A. Arealbeskrivelse og udpegninger

Området har været i græsning siden 2012. De ca. 5,2 ha er indhegnet i én storfold. Folden grænser op til Kirkebæk mod sydøst og mod et større vandhul mod nord (gravet i perioden 1995 til 1999). Der er to vandforsyninger til dyrene, dels vandværksvand ved indkørsel mod nordvest og dels vandforsyning ved Kirkebækken, hvor der tilføres grundvands afværgvand, dvs. en trykvandsåre fra industriområdet.

Området består af beskyttet eng, beskyttet mose, en sandmark på vej til at blive surt overdrev samt et regnvandsbassin, der er etableret i anden halvdel af 1990'erne, og fremstår som en udstrakt lavning i terrænet. Hverken sandmark eller regnvandsbassinet, er beskyttet af naturbeskyttelsesloven. Regnvandsbassinet befinder sig på pionerstadiet for hedemose på grund af vandtilførsel på for naturen uforudsigelige tidspunkter.

Arealet blev inventeret den 18. juli 2013. Området blev opdelt i 3 delområder. A1 er fugtig eng, A2 er det gravede regnvandsbassin, hvorfra vedplanteopvækst blev fjernet i første halvdel af 2013. A3 er den tørre sandmark.

Skjern Østeng ved Kirkebæk, en 5,2 ha stor fold, luftfoto fra 2012. Delområderne 1 til 4, kaldet A1-A4 i teksten. Blå cirkler viser vandforsyning. Gule cirkler viser placering af dokumentationscirkler. Bemærk tilgroningen i bl.a. A2 sammenlignet med luftfoto fra 1999.

midt
regionmidtjylland

Derudover har projektet fået støtte fra Kvægafligtsfonden, Region Midtjylland samt kommunerne Ringkøbing-Skjern, Skive, Holstebro og Randers.

Natur & Landbrug
www.natlan.dk

Skjern Østeng ved Kirkebæk, luftfoto fra 1999. Sammenlignet med 2012 er der mindre tilgroning i 1999 og vandhullerne er relativt nygravede.

Skjern Østeng ved Kirkebæk - beskyttet natur. Hovedparten af arealet er fersk eng. Delområder mod øst og vest er udpeget som mose. Bemærk at området med A2, regnvandsbassinet med den højeste naturkvalitet, ikke er beskyttet.

B. Overordnet målsætning for plejen

Fokus lægges på arealets botaniske naturkvalitet, specielt for bassin (A2), og desuden den rekreative funktion af græssende kvæg i det bynære område.

Den langsigtede målsætning er at bevare den høje naturkvalitet i bassin (A2) ved afgræsning og ved at sikre træopvækst og krybende pil ikke tager overhånd. Desuden ønskes at eng og mose (A1) holdes lysåbent med afgræsning og ikke overtages af en monokultur af lyse-siv og mose-bunke, men at der gives plads til et alsidigt udvalg af mesotrofe engarter. A3 (sandmarken) bliver surt overdrev.

Hvis der skal udvikles en mere stabil og varieret engvegetation, skal sommeroversvømmelser ophøre. Det betyder, at der skal tages hensyn til det i forbindelse med afledning af overfladevand. For sandmarken sigtes mod en mere alsidig overdrevsvegetation.

Den vægtede naturkvalitetsscore er 3,20 for bassinområde, hvilket er i den høje ende af skalaen, dvs. værd at passe godt på. Naturkvalitetsscoren for eng og mose er 2,69, hvilket er i den middelhøje del af skalaen, og her forventes ikke umiddelbart etablering af meget sjældne arter. For sandmarken er den 2,71 hvilket er på højde med engen. Scoresystemet er beskrevet på hjemmesiden (<https://www.landbrugsinfo.dk/Kvaeg/Koedproduktion/Sider/Saadan-vurderes-naturplejen.aspx>).

På kort sigt drejer det sig om: 1) sikre bassinområdet ved løbende at fjerne træopvækst, 2) øge afgræsningen af problemområder domineret af lyse-siv, 3) fjerne invasive træarter, herunder glansbladet hæg.

Den kortsigtede målsætning omfatter en treårig periode.

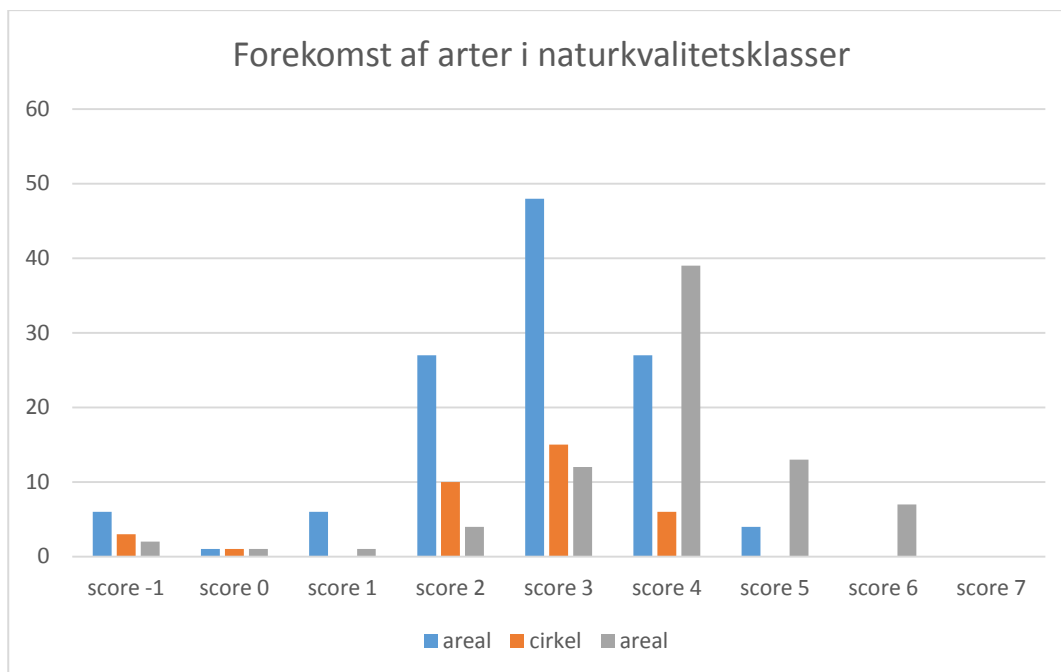
C. Beskrivelse af botanisk sammensætning med plus og minusarter og deres håndtering

Arealerne er beskrevet botanisk den 18. juli 2013 for A1 og A2 som helhed, samt en cirkel i A1 placeret i GPS punkt 0469817; 6200584. A3 blev ikke inventeret i 2013, da den var meget afsvedet pga. tørke. A3 blev inventeret den 30. maj 2014. Arternes naturkvalitetsscore er vægtet med artens forekomst vurderet på en skala fra 1-10.

For eng og mose (A1) er forekomst af arter i de forskellige naturkvalitetsværdier illustreret i figur 1 for både areal og cirkel. Mose-bunke, rørgræs, lyse-siv og alm. hvene er dominerende. Det er fire arter, der kun scorer naturkvalitets score på henholdsvis 3, 2, 2 og 3. I dokumentationscirklen var tre arter dominerende - ud over mosebunke og lyse-siv var det bidende pileurt (naturkvalitetsscore =3). De store mængder af den enårige art, bidende pileurt, tyder på at området oversvømmes i for naturen uforudsete perioder i løbet af sommeren. Det kan forvaltningen med afgræsning derfor ikke gøre noget ved. Arealet opnåede en naturkvalitetsscore for lavmose (rigkær) på 2,69.

I eng og mose (A1) blev der fundet tre minus arter i feltlaget: Ager-tidsel, kruset skræppe og stor nælde, tabel 1. De fylder ikke meget af biomassen, men skal holdes øje med og helst hæmmes med plejen. Desuden blev der observeret invasive træarter, inkl. glansbladet hæg og lærk.

Af plusarter var der flere i eng og mose, tabel 1. En enkelt art med score 5 (engviol) og i alt var der 12 arter, som fik score 4. Arterne i tabel 1 mærket med * forventes at overleve bedst, når der græsses i mosaikstruktur, dvs. en ikke for hård afgræsning.

Figur 1. Forekomsten af arterne i østengen fordelt på naturkvalitetsscore. For delområde A1 med eng og mose (blåt) er vist fordelingen for arealet som helhed og for den udlagte dokumentationscirkel (orange). For delområde A2 med bassin (grå) er kun vist arealet som helhed (her er ikke udlagt dokumentationscirkel).

Tabel 1. Minus arter (score -1) og plus arter (score 4) for delområde A1 (eng/mose).

Arter med score -1	Arter med score 4	Arter med score 5
kruset skræppe	*skov- angelik	engviol
ager-tidsel	*kær-svovlrod	
stor nælde	kær-snerre	
	smalbladet mangeløv	
	kær-ranunkel	
	sump-kællingetand	
	kær-tidsel	
	kær-dueurt	
	eng-forglemmigej	
	*krybende baldrian	
	Næb-star	
	Vandkarse	

*) Hæmmes med hård græsning.

For bassinområde (A2) er forekomst af arter i de forskellige naturkvalitetsværdier illustreret i figur 1. Foruden bar bund og mosset jomfruhår er arealet domineret af krybende pil (score 4), og grå star (score 5).

Arealet har kun 2 minusarter (kruset skræppe og ager-padderok).

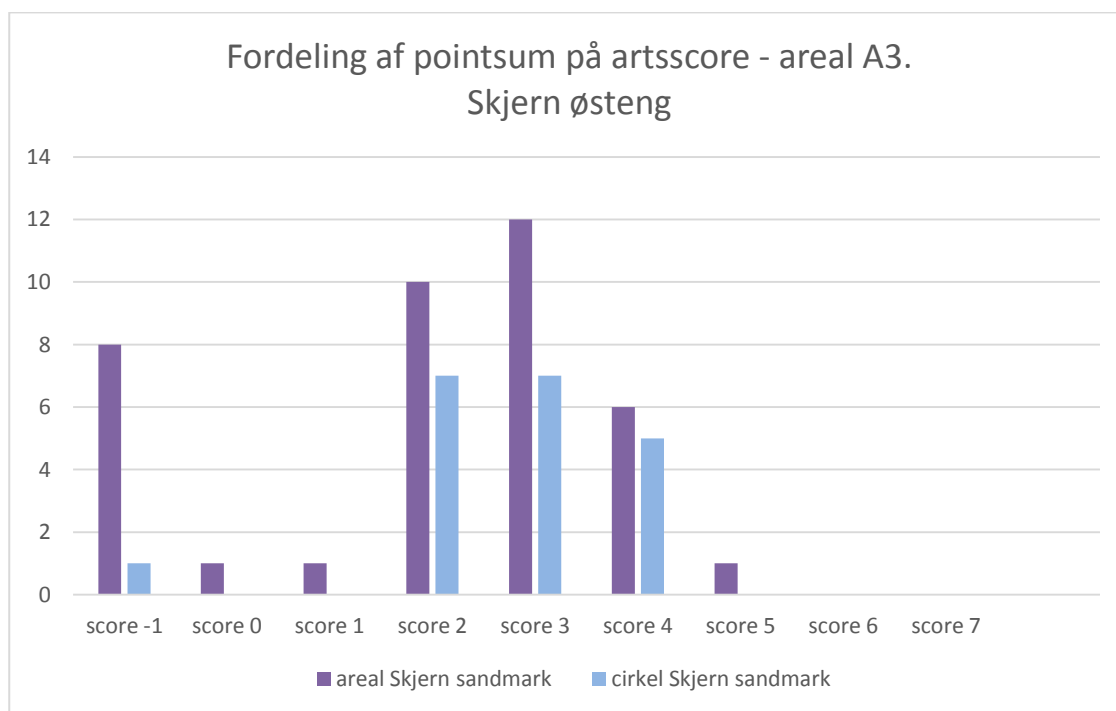
Arealet har til gengæld mange plusarter: liden soldug og liden ulvefod med score 6, liden siv, engviol samt grå star med score 5 foruden en lang række arter med score 4, se tabel 2. Det er generelt arter, der fremmes med græsning.

Tabel 2. Minus arter (score -1) og plus arter (score 4 og over 4) for delområde A2 (bassin).

Arter med score -1	Arter med score 4	Arter med score 5, 6 og 7
kruset skræppe	kær-snerre	gul bartsie (7)
ager-padderok	sump-kællingetand	liden soldug (6)
	kær-tidsel	liden ulvefod (6)
	eng-forglemmigej	liden siv (5)
	almindelig star	engviol (5)
	kær-padderok	grå star (5)
	hare-star	
	stjerne-star	
	vandnavle	
	kær-ranunkel	
	næb-star	
	glanskapslet siv	
	tråd-siv	
	hirse-star	
	grøn star	
	krybende pil	

For sandmanken (A3) er forekomst af arter i de forskellige naturkvalitetsværdier illustreret i figur 2. Foruden alm. røllike er arealet domineret af tre græ-arter: eng-rapgræs, rød svingel og alm. hvene. Arealet har 5 minusarter, tabel 3.

Arealet er på vej med plusarter. Her kan nævnes en synlig art som blåmunke med score 4. Alle plusarter fremmes ved fræsning.

Figur 2. Forekomsten af arterne i østengen (Sandmank A3) fordelt på naturkvalitetsscore. Mørkeblåt: fordelingen for arealet som helhed. Lyseblåt: dokumentationscirkel.

Tabel 3. Minus arter (score -1) og plus arter (score 4 og over 4) for delområde A3 (sandmark).

Arter med score -1	Arter med score 4	Arter med score 5
hvid-kløver	blåmunke	fåre-svingel
fandens mælkebøtte	tidlig dværgbunke	
stor nælde	flipkrave	
kruset skræppe	håret høgeurt	
alm. stedmoderblomst	femhannet hønsetarm	

D. Plejeplanens hovedpunkter

Som særlige ansvarsarter foreslås eng-forglemmigej (A1) og gul bartsie (A2).

Andre væsentlige, naturmæssigt gode arter på A1 er engviol, kær-ranunkel, kær-dueurt, kær-snerre og kær-svovlrod. På A2 kan fremhæves liden soldug, liden ulvefod, liden siv, engviol samt grå star. På A3 fremhæves blåmunke.

Artsscore gennemsnit, se tabel 4.

Tabel 4. Artsscore gennemsnit for delområde A1 (areal og cirkel), delområde A2 og delområde A3 (areal og cirkel) og sammenligning til landsgennemsnit (per areal/cirkel) for sammenligning til relevante habitatnaturtyper.

Delområde	Areal*	Cirkel*	Landsgns. for rigkær (habitatnaturtype 7230) og våd hede (habitatnaturtype 4010) surt overdrev (habitatnaturtype 6230)
Eng og mose (A1)	2,69	2,26	3,14
Bassin (A2)	3,20	-	3,33
Sandmark (A3)	2,32	2,71	3,15

*Vægtet gennemsnit ud fra arternes forekomst på henholdsvis areal og i cirkel.

Ansvarsart eng - eng-forglemmigej
(foto Aase Gøthgen)

Ansvarsart bassin – gul bartsie
(foto Heidi Holbeck)

Strukturindeks er vist i Tabel 5 som karakterangivelse (feltobservationer) og i Tabel 6 som beregnet indeks vægtet ud fra DMU's anbefalinger for de pågældende naturtyper. Som det fremgår levede områderne ikke op til strukturmålene.

Tabel 5. Strukturkarakter (tal fra 1 til 5) vist i højdegrupper for Skjern Østeng – hele arealet A1 og cirkel i A1, samt for bassin (A2). Desuden karakteren omsat til en ikke lineær skala fra 0 til 100. Disse tal bruges til beregning af gennemsnit (tabel 3). Der sammenlignes til karakterfordeling for ideal rigkær og våd hede (habitatnaturtyperne 7230 og 4010). Vurdering på en skala fra 1-5 omsættes til karakter 0-100 (ikke lineært).

Variabel	Skjern Østeng areal A1		Skjern Østeng Cirkel i A1		Ideal rigkær 7230	Skjern Østeng bassin A2		Våd hede	Ideal Våd hede 4010
	Vurder.	Karakt.	Vurder.	Karakt.		Vurder.	Karakt.		
*Uden vegetation	1	80	1	80	2	3	60		2
* < 15 cm	4	100	1	0	4	5	0		2
* 15-50 cm	4	60	3	100	3	1	30		3
* > 50 cm	4	10	5	0	1	1	80		2
* dværgbuske	1	100	1	100	1	3	60		4
** vedpl. (kronedække)	2	60	1	100	1	1	100		1
** Forek. invasive arter	1	100	1	100	1	1	100		1

*Karakterskala: 1 (0-5 %), 2 (5-10 %), 3 (10-30 %), 4 (30-75 %) og 5 (75-100 %).

**Karakterskala: 1 (0 %), 2 (1-10 %), 3 (10-25 %), 4 (25-50 %) og 5 (50-100 %)

Tabel 6. Strukturkarakter vist som indeks for Skjern Østeng, hele A1 og cirkel i A1, samt A2. Ideal indeks er 1,0. Her er vægtet gennemsnit beregnet ud fra DMU' vægtningsmodel for habitatnaturtypen rigkær (7230) og våd hede (4010).

	Skjern Østeng A1	Skjern Østeng Cirkel i A1	Skjern Østeng A2
	Reference er rigkær	Reference er rigkær	Reference er våd hede
Gennemsnit	0,70	0,59	0,61
Vægtet gennemsnit	0,58	0,58	0,79

A1 mangler bar jord og har for stor dækning af høj vegetation (mosebunke og lyse-siv primært). Det gælder især området hvor dokumentationscirklen er udlagt. A2 er naturmæssigt vurderet som våd hede. Her er der for meget bar bund og for megen vegetation i kategorien < 15 cm. Den bare bund giver til gengæld mulighed for en fin hedemose pionervegetation, så her er afvigelser fra idealstrukturen fra våd hede ikke bekymrende – tværtimod.

Strukturen for sandmarken og ideal er vist i tabel 7. Denne mark har endnu ikke dværgbusk-arter, men ellers er øvrig struktur som den skal være – allerede i slutningen af maj.

Variabel	Areal A3 Sandmark				Ideal surt overdrev (6230) karakter
	Areal	% score	Cirkel	% score	
Uden vegetation*	1	100	1	100	1
< 15 cm*	5	100	5	100	5
15-50 cm*	1	80	1	80	2
> 50 cm*	1	100	1	100	1
Dværgbuske*	1	30	1	30	3
Vedplanter (kronedække)**	2	100	1	80	2
Forekomst af invasive arter**	1	100	1	100	1

*Karakterskala: 1 (0-5 %), 2 (5-10 %), 3 (10-30 %), 4 (30-75 %) og 5 (75-100 %).

**Karakterskala: 1 (0 %), 2 (1-10 %), 3 (10-25 %), 4 (25-50 %) og 5 (50-100 %)

Tabel 7. Strukturkarakter (tal fra 1 til 5) vist i højdegrupper for Skjern Østeng – sandmark arealet A3 og cirkel i A3.

Desuden karakteren omsat til en ikke lineær skala fra 0 til 100.

Der sammenlignes til karakterfordeling for ideal surt overdrev (habitatnaturtyperne 6230). Blå farve indikerer struktur, der er for lidt af, og rød farve indikerer struktur, der er for meget af.

Forvaltningspunkter i næste målperiode

Eng og mose, A1:

- Afgræsse partier med dominans af mose-bunke, evt. suppleret med slåning – gerne gennem tuernes sokler – på et tidspunkt hvor der umiddelbart efter er dyr til at tage genvæksten. (Mose-bunke er i forsøg reduceret ved to slæt, hvor første slæt var relativt tidligt, dvs. første halvdel af juni, og næste slæt i august. Det blev dog ikke klaret på et enkelt år. (Hø af mosebunke spiser kvæget gerne, i modsætning til de friske blade).
- Fjerne noget af vedplanteopvæksten, bl.a. glansbladet hæg og andre ikke hjemmehørende arter
- Holde øje med at ansvarsarten eng-forglemmigej bevares – det forventes at den klarer sig udmærket hvis græsningsniveauet nærmer sig arealets strukturideal
- Undersøge om der kan sikres mindre udsving i vandstandsforhold med henblik på etablering af mere stabil og varieret engvegetation.

Bassinområde, A2:

- Grå pil, krybende pil og andre vedplanter, skal holdes i ave. Hvis dyrene ikke kan følge med suppleres med slåning og med at fjerne materiale nu og da
- Holde øje med at ansvarsarten gul bartsie bevares. Hvis der efterhånden, pga. tilførsel af regnvand ophobes næringsstoffer og dannes mere tørv, bør det overvejes at skrabe området for tørv, hvor 1-2 striber på tværs af området efterlades urørt, som plantebank for ny etablering.

Tør sandmark, A3:

- Her er artsfattigt og for nuværende vurderes, at der ikke er behov for særlige hensyn

Anbefalingerne skal afstemmes med eventuelle tilskudsregler for arealerne.

Andet

Vandet der kommer frem helt nede ved Kirkebækken (vandingssted mod øst), kunne med fordel for landnaturen (både planter og insekter) komme frem på jordoverfladen ved nordvestskellet af folden og evt. fortsætte mod nordøst inden det løber i vandløbet.

E. Administrative informationer

Målperiodens længde

Naturplejerens navn og tlf....

Kommunens kontaktperson og tlf....

Konsulent og tlf....

F. Logbog med foto dokumentation

11. juni 2013		<p>Afgræsningen var i gang da arealet blev besøgt i juni 2013</p> <p>Der startes med præference planter – f.eks. viste kvæget meget interesse for områder med røgræs</p>
		<p>I juni 2013 var der store områder med lyse-siv og mose-bunke hvor der stort set ikke var græsset endnu.</p>
18. juli 2013		<p>Større delområder er nu afgræsset. Afgræsning af kødkvæg med kalve.</p>
		<p>Cirkel i A1 - view</p>

		<p>Cirkel i A1 - detail</p>
		<p>A2 view</p>
		<p>A2 detail – bemærk liden soldug og liden ulvefod</p>